

ANTONI GELONCH

QUAN ÉREM
LLEIDATANS

Unes memòries no heroiques, vol. 1

Pròleg de Josep Vallverdú

V I E N A

E D I C I O N S

1. INTRODUCCIÓ

L'art de la memòria és la capacitat que cadascú de nosaltres té per evocar el passat, un passat, el seu passat. Aquest art ens pot portar a la creació o, més ben dit, a la recreació, perquè és difícil que puguem recrear tal com va ser un fet o una emoció, en un sentit estricte, però sí que podem recrear-lo passant accions i records pel sedàs del nostre jo interior.

La memòria, alhora, és un sistema que tenim per poder estructurar l'oblit. Perquè és cert que, per alguns mecanismes que desconexem conscientment, acabem decidint què recordem i què no recordem. Això significa que la memòria implica prendre partit, significar-se, triar.

Però aquest exercici de prendre partit ha de venir tamisat per la coralitat, pel contrast amb allò que altres, de la teva generació i del teu entorn, recorden. L'exercici de la teva memòria necessita el contrast d'altres memòries. És un exercici sempre coral i que no es pot fer massa tard, perquè, si no, perds la possibilitat de contrast i pots passar de la recreació a la invenció.

La memòria d'allò viscut es pot transformar d'aquesta manera en un acte d'amor, d'amor per allò que has viscut, d'amor envers amb qui ho has viscut i d'amor cap als qui no ho han viscut però en poden treure algun ensenyament o utilitat. Si és que es poden transmetre ensenyaments i utilitats als qui viuen la seva vida en altres entorns, en altres temps, amb altra gent...

Però si no es transmet res i un mateix no s'intenta explicar perquè les coses van anar com van anar, i per què vas decidir el que vas decidir, et convertiràs en un apàtrida dels sentiments i no hauràs viscut. La memòria és un acte de presència més enllà de la presència, és un acte d'afirmació contra l'oblit, és un acte de generositat envers el

frenesí del dia a dia i és un acte de reflexió cercadora respecte d'un mateix i de tot allò que ha envoltat les decisions conscients.

La vida, la família, la ciutat on vas néixer venen de sèrie, te les trobes. Després, altre cop la vida, les amistats, les relacions, les ciutats on vius, les professions que exerceixes les tries, o de vegades pots triar-les. Unes i altres et conformen, et fan allò que ets, allò que has acabat sent, a força de basar-te en l'experiment de l'èxit-error com en qualsevol recerca científica. La diferència és que tu ets el protagonista, ahora exclusiu i coral, de la recerca de la teva vida.

Tots aquests èxits i errors, tot allò que decideixes i el que no decideixes, tot allò que et trobes i allò que tries, acaben conformant la teva personalitat. La personalitat entesa com el conjunt dels trets psíquics que determinen el teu patró cognitiu, emocional i comportamental i també les actituds, les creences i els hàbits de cadascú. No està malament que aquest conjunt de trets es mantingui estable i persistent en el projecte de vida, tot i que ha de restar obert a seguir un procés continu i progressiu de consolidació en el camí evolutiu.

Hi ha diversos factors que intervenen en la construcció de la personalitat.

N'hi ha de genètics, poc modificables, i pels quals nosaltres heretem certs patrons que determinen alguns trets de la nostra personalitat. La família com a substrat de la personalitat, la vida en part condicionada.

I hi ha també factors ambientals: els que determinen alguns dels nostres aspectes emocionals; la manera que tenim d'interpretar les experiències, i el pes del conjunt d'ambients educatius, relacionals, familiars en sentit ampli, culturals i socials que ens envolten.

Entre aquests factors ambientals podem establir subcategories com ara els valors i les creences, que es transmeten de generació en generació i conformen les regles i normes que guien el nostre comportament; les experiències afectives, que són personals i intransferibles; els vincles paternofiliales que estableixen lligams i ens aporten seguretat quan som dependents, i la socialització, que és una habilitat que es forma els primers anys de la nostra vida per aprendre a relacionar-nos amb els altres en contextos diferents.

La majoria d'aquestes subcategories de factors ambientals els adquirim ja en els primers moments de la vida i es consoliden durant

la infància. Per explicar i explicar-me per què soc com soc, cal esgarapar en els records d'aquestes etapes, abans de ser adult.

L'objectiu d'aquest volum és justament aquest: per explicar-vos i explicar-me qui soc, com soc i per què, he de dir en quina família vaig néixer, quines van ser les meves experiències formatives, quin era el paper de la manifestació pública de la religiositat en aquella Lleida dels anys seixanta i setanta del segle XX, la vida social que hi havia i la que seguïem, i l'entorn econòmic. Aquests cinc primers capítols intenten explicar el meu jo.

Però no hi ha jo sense nosaltres. Per això, en els darrers tres capítols explico com era aquella ciutat, per què Lleida és una ciutat tan especialment especial i per què la percebo com una urbs permanentment entotsolada. Perquè també soc fill de les malvestats, de les alegries, dels xocs, de les esperances, del dolor, de la necessitat d'aire i dels silencis acumulats.

En aquests tres capítols parlo de les repressions i de les ferides visibles i ocultes que van deixar; de qui eren, per què i com els pilars del franquisme en aquella ciutat «llunyana», i del pols d'una ciutat emboirada, d'una Lleida que sortia de la foscor cruel de la postguerra cap a una llum molt tènue i enfrontada a tots els vents.

Espero que tots aquests capítols donin una visió acurada i el menys maniquea possible del meu jo envoltat en un nosaltres.

El volum, que vol ser l'inici d'una trilogia sobre qui soc i què he viscut, es titula *Quan érem lleidatans*. Una trobada amb Teresa Pàmies a la Fira del Llibre de Barcelona de l'any 1977, i el títol de dos dels seus llibres (*Quan érem capitans* i *Quan érem refugiats*) me n'han donat la idea. Parlo d'una Lleida, de la Lleida que vaig conèixer, però ho faig des de la distància de no viure-hi de manera permanent des de l'any 1974. Parlo de quan era lleidatà, però aquest *érem* pot ser entès per molts que, per la raó que sigui, un dia van marxar de la ciutat i per molts que, tot i viure-hi, poden compartir amb mi emocions, records i vivències.

Quan érem lleidatans també ha estat una reflexió col·lectiva amb els meus germans i alguns amics, amb els quals vaig seguir el mateix camí d'anada sense tornada i amb d'altres que sempre han viscut a la capital de Ponent i que m'han ajudat en la definició d'aquest llibre. I també està pensat per als qui no podran conèixer mai com era Lleida

en aquells temps, bé sigui per generació, bé sigui per una mena d'exili interior que els fa considerar potser nostàlgicament que la ciutat ha canviat, però que potser no ha millorat prou en el pensar i el fer col·lectius.

La distància m'aporta, espero, perspectiva, distanciament de persones i fets —que si no potser m'involucrarien massa emocionalment—, i l'atenuació de judicis potser massa taxatius. I m'aporta capacitat crítica, perspectiva en el temps, i la possibilitat de mantenir les il·lusions i esperances, en bona part, intactes.

Cap perspectiva no és prou bona per analitzar el passat, però atès que no en puc tenir d'altra, he intentat fer un exercici honest, ponderat i amb els criteris que em són propis després d'haver fet ja una part significativa del camí en aquest llarg riu tranquil que hauria de ser la vida.

I també aquest volum té un subtítol, «Unes memòries no heroïques». Trobo que anem sobrats de retòrica, de dates històriques, de simbolismes, de grans promeses i d'heroïcitats. La vida, em sembla, no és una successió d'actes o de fites heroïques, sinó el gra de sorra que aporta cadascú en la seva quotidianitat. No dic que no sigui necessari que hi hagi de tant en tant fites que marquin l'avenir col·lectiu, sols dic que la majoria no hi som cridats.

Sempre he cregut que només som una baula en la cadena del pas mil·lenari de les generacions, i que totes les vides mereixen ser comptades. No trobareu en aquest llibre revelacions extraordinàries ni casos de sordidesa o de brillantor superlatius. Hi trobareu com es va anar fent, com es va anar construint la personalitat d'un nen de classe mitjana en la Lleida del període que va entre 1956 i 1974. Ni més ni menys, però és que amb més i menys s'avança.

Potser la nostàlgia és un error, però, mentre es pugui, l'exercici de la memòria és una necessitat per viure en plenitud.